

Nr 53.

Ankom till riksdagens kansli den 26 maj 1916, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion angående understöd åt vissa folkskolläraränkor.

I en inom andra kammaren av herr V. Rydén väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 91, har hemställts, »att riksdagen måtte å extra stat för år 1917 bevilja ett förslagsanslag av 65,000 kronor att från och med den 1 januari 1916 utgå såsom understöd till sådana behövande folkskolläraränkor med eller utan barn, vilka från folkskollärarnes änke- och pupillkassa åtnjuta lägre pension än 300 kronor, och med sådant belopp, att pensionen och understödet för envar av dem komma att tillsammans utgöra 300 kronor.»

Till stöd för motionen har av motionären anförts följande:

»Dyrtiden har för alla grupper av små löntagare och pensionärer skapat en brydsam ställning. Alldeles särskilt gäller detta dem, som åtnjuta de allra lägsta löne- och pensionsbeloppen, och de allra äldsta av dessa pensionärer befinna sig i allmänhet i ett inkomstläge, som innebär ren nöd. Därvidlag äro de gamla banbrytarne för den svenska folkskolan och deras änkor ogynnsammare ställda än, hart när, några andra grupper av pensionärer. Det är ock därför man med tillfredsställelse i statsverkspropositionen erfar, att regeringen har under omprövning förslag att något förbättra de gamla pensionerade folkskollärarnes förhållanden.

Däremot är det tydligen ej att förvänta ett regeringsinitiativ till förbättrande av de gamla folkskolläraränkornas ställning. Och dock är här hjälp högeligen av nöden. De nu utgående änkepensionerna belöpa med 25 procent å det delaktighetsbelopp i folkskollärarnes pensionsinrättning, som var gällande för den avlidne maken. I följd härav utgå nu från

Bihang till riksdagens protokoll 1916 8 saml. 41 häft. (Nr 53—54.)

folkskollärarnes änke- och pupillkassa väsentligt olika änkepensioner. De allra äldsta ha en pension på allenast 100 kronor, grundande sig på ett delaktighetsbelopp av 400 kronor. Därefter växla de i många grader, allt efter de för olika tider växlande delaktighetsbeloppen å 500, 600, 700, 800, 900, 1,000 och 1,350 kronor. Änkepension på grund av nuvarande delaktighetsbelopp, 1,350 kronor, utgår med 338 kronor. För änka med barn ökas pensionen med 50 procent.

Det är tydligt, att dessa små pensionsbelopp å 100, 125, 150, 175, 200, 225 och 250 kronor under nuvarande förhållanden ej förmå hålla nöden utanför de gamla pensionärernas dörrar — detta så mycket mer som deras män utförde sitt arbete under sådana ekonomiska villkor, att det väl var rena undantaget, att några andra avsättningar kunde göras för de efterlevandes räkning än inbetalningarna till änke- och pupillkassan. Riksdagen har ock de senaste åren gått ej oväsentligt utöver dessa belopp vid beviljandet av understöd åt sådana änkor, som ej på förutvarande inbetalningar kunnat grunda någon som helst pensionsrätt. Den har därvid uppenbarligen utgått från den humanitært riktiga uppfattningen, att ett understöd från statens sida icke bör understiga ett belopp motsvarande vad som under rådande tidsförhållanden kan anses utgöra rent *existensminimum*. Samma princip borde också kunna vinna tillämpning i fråga om änkor efter tjänst innehavare, som givit sin fulla arbetskraft i det allmänna tjänst och som under *livstiden gjort avsevärda inbetalningar för sina efterlevandes pensionering*.

Då det gällt att överväga vilket belopp, som kunde befinnas skäligt att föreslå för riksdagen, har jag utgått från att man under nuvarande finansiella förhållanden måste stanna vid en totalsumma, som ur budgetsynpunkt vore överkomlig, men som på samma gång innebure en verklig lindring i betrycket. Ett sådant belopp har jag trott mig finna, om summan av pensionen och ett särskilt statstillskott uppginge till 300 kronor. Detta understödsbelopp har riksdagen under de senare åren fastställt i en mängd fall, då det exempelvis gällt icke pensionsberättigade änkor efter arbetare. Det borde därför icke få anses innebära ett överdrivet anspråk i nu föreliggande fall. Enligt en utredning, som den 15 innevarande januari verkstälts inom Folkskollärarnas pensionsinrättning skulle ett sådant statstillskott till pensionerade folkskolläraränkor med eller utan barn beröra 778 personer samt belöpa sig till en kostnadssumma av 82,885 kronor. (Dessa uppgifter avse förhållandena vid 1916 års ingång).

Att i förslaget göra skillnad mellan änkor med och utan barn har jag ej ansett nödigt med hänsyn därtill, att endast undantagsvis pensionsberättigade barn finnas inom de ålderskategorier, som beröras av detta förslag.

I budgeten torde den ovan nämnda summan av 82,885 kronor kunna något reduceras. Dels tillhöra dessa åldriga folkskolläraränkor en snabbt bortgående generation och statstillskotten bli förhållandevis störst för de allra äldsta. Dels har erfarenheten i fråga om en liknande anordning för utbetalning av statstillskott till en grupp av andra gamla pensionärer, nämligen de äldsta folkskollärarne, visat, att ett avsevärt antal av de eljest understödsberättigade ej nås av kännedom om denna rätt och följaktligen ej komma att begagna sig av densamma. Dels torde statstillskottet, i likhet med vad som gäller för de äldsta folkskollärarna, allenast böra utgå till dem, som äro behövande. Vid sådant förhållande torde anslaget med full trygghet kunna sättas till 65,000 kronor samt erhålla natur av förslagsanslag.

Ät Kungl. Maj:t torde böra uppdragas att närmare utforma villkoren för understödets åtnjutande, som i följd av kristiden torde böra utgå redan för innevarande år.»

Såsom framgår av utskottets utlåtande nr 35 angående vissa framställningar rörande pensions- och indragningsstaterna, har statskontoret beträffande åtskilliga till utskottet hänvisade motioner rörande pensioner och understöd m. m., bland dessa även nu ifrågavarande motion, den 17 nästlidna april avgivit utlåtande och har statskontoret därvid tillika överlämnat yttrande från direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, däri direktionen anfört följande:

»Vad angår Värner Rydén's motion (nr 91) om understöd åt behövande folkskolläraränkor med pension under 300 kronor, till grund för vilken motion lagts en utredning, som genom motionärens försorg verkstälts inom folkskollärarnas änke- och pupillkassa, finner direktionen väl å ena sidan, att framställningen i och för sig är mycket behjärtansvärd och att hinder icke borde förefinnas för en distribution av de ifrågasatta understödsbeloppen genom direktionens försorg, men å andra sidan synes man icke kunna underlåta att fästa uppmärksamheten på den *principiella innebörden* av den föreslagna åtgärden och de betydande *ekonomiska konsekvenser*, som måste antagas följa av ett beslut, varigenom staten trädde mellan för att utfylla reglements-enligt utgående, men otillräckliga pensioner åt änkor efter folkskollärare.»

*Direktionen
över folkskol-
lära-
rarnas
pensionsin-
rättning.*

För egen del har statskontoret, under åberopande av vad direktionen sålunda anfört, framhållit, att anledning icke saknades för direktionens uttalade farhågor för konsekvenserna av ett bifall till ifrågavarande förslag, enär icke obetydliga grupper av statstjänares änkor ingalunda vore i fråga om pensionsbelopp bättre ställda än de folkskolläraränkor, som genom förevarande förslag vore avsedda att tillgodoses.

*Stats-
kontoret.*

Utskottet.

Även utskottet finner motionärens framställning i och för sig värd synnerligt beaktande. I likhet med såväl direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning som statskontoret anser sig emellertid utskottet böra framhålla dels den rent principiella sidan av saken dels ock de ekonomiska konsekvenser, som skulle bli en följd av ett bifall till motionen. Ty givet är, att det finnes ganska stora grupper av statstjänares änkor, som i pensionshänseende icke äro bättre ställda än de folkskollärarynkor, om vilka här är fråga; och vill det synas, som om även dessa med samma fog skulle kunna göra anspråk på en förbättring av de till dem utgående pensionerna.

Billigheten torde emellertid bjuda att på något sätt tillgodose här ifrågavarande änkor. Någon åtgärd i sådant syfte lär dock icke böra vidtagas utan en föregående fullständig utredning, i vad mån en pensionsförhöjning i förevarande fall må anses vara av behovet påkallad och torde därvid även böra undersökas, huruvida icke jämväl andra grupper av statstjänares änkor böra beredas någon höjning i deras pensioner.

Under sådana förhållanden och då en dylik utredning lämpligast bör ske genom Kungl. Maj:ts försorg, har utskottet icke ansett sig kunna i vidare mån tillmötesgå motionärens framställning, än att utskottet funnit sig böra tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t i här ovan angivna syfte.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 91, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vad mån en lämplig pensionsförhöjning må kunna beredas sådana statstjänares änkor, vilka uppbära låga pensioner och styrka sig vara i behövande omständigheter, samt därefter för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 26 maj 1916.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit;
 av första kammaren: herrar *Hedenstierna, Neiglick, Ekman, Gustafsson, Wickman*, friherre *Langenskiöld, Montgomery* och *J. Carlsson* samt
 av andra kammaren: herrar friherre *Adelswärd, Vahlquist, Olsson* i Blädinge, *Hellberg* i Lycksele, *Kristensson, Söderberg* i Hobbarn, *Carlson* i Herrlunga och *Borggren*.

Reservation

av herrar *Kristensson*, *Hellberg* i Lycksele och *Carlson* i Herrljunga, som anført følgende:

»Vad i motionen anförts, synes oss vara synnerligen behjärtansvärt, och hava vi därför ansett oss böra biträda motionärens förslag om beviljande av understöd åt ifrågavarande folkskolläraryänkor. Beträffande det anslag, som erfordras för ändamålet, har motionären hemställt om beviljande å extra stat för år 1917 av ett förslagsanslag å 65,000 kronor. Denna beräkning stöder sig på en utredning, som verkställts inom folkskollärarnas pensionsinrättning, och torde därför kunna läggas till grund för ett riksdagens beslut i ärendet. Då vi som nämnt icke hava något att erinra mot det föreslagna beloppet, synes någon ytterligare utredning i här förevarande fall icke vara erforderlig. Därest förslaget vinner riksdagens bifall, lär enlig vår mening Kungl. Maj:t icke underlåta att för riksdagen framlägga förslag i enahanda syfte beträffande andra grupper av änkor, som anses böra komma i åtnjutande av någon pensionsförhöjning. Vi tillåta oss i detta sammanhang erinra, att riksdagen förut vid flera tillfällen beviljat understöd åt allenast en viss grupp av statstjänare, utan att samtidigt förslag förelegat om beviljande av dylika understöd åt andra likställda grupper. Vi hava därför ansett oss böra bifalla motionen dock på det sätt, att understöden må utgå först från och med den 1 januari 1917, och hemställa alltså,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, må å extra stat för år 1917 bevilja ett förslagsanslag av 65,000 kronor att från och med den 1 januari 1917 utgå såsom understöd till sådana behövande folkskolläraryänkor med eller utan barn, vilka från folkskolläraryänkes änke- och pupillkassa åtnjuta lägre pension än 300 kronor, och med sådant belopp, att pensionen och understödet för envar av dem komma att tillsammans utgöra 300 kronor.»
